

Tips og råd - verneplaner for gravplasser

Det er utarbeidet en [veileder for verneplaner](#) som tar deg trinn for trinn gjennom verneprosessen. Veilederen har to deler: Tekstdelen og vedleggene. Begynn forfra og la vedleggene supplere etter behov.

Det kan være lurt å starte i det små; for eksempel bare med en gravplass, eventuelt bare med deler av en.

Begynn med å kartlegge helheten til gravplassen. Vurder så de ulike delene, for eksempel murer, veier, alleer, landskapsrom, utvidelser, gravfelt og lignende. Det er sjelden hensiktsmessig eller ressursmessig tjenlig å gjennomgå samtlige av gravminnene i kommunen eller på gravplassen. Bruk kartleggingen av gravplassens helhet for å velge ut hvilke områder som skal prioriteres og hvor det er mest aktuelt å gjennomgå systematisk gravminner og gravutstyr.

Frivillige, slik som historielag og venneforeninger, kan være gode ressurser for innsamling av informasjon om gravplassens historie, kvaliteter og den senere formidlingen av kulturhistorien. Vær forsiktig med personalhistorie som eneste kriterium. Til vurderingene bør det benyttes egnet kulturhistorisk fagkompetanse (intern eller eksternt).

Undersbo gravlund, Larvik. Foto: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark

Alle gravminner eies av noen. Om graven ikke har en fester, er gravplassmyndigheten eieren av gravminnet og har ansvaret. Det kan være lurt å legge til rette for gjenbruk (blant annet med løsning for navnepåføring) slik at festerne ønsker å feste graven videre. For å verne gravminner på festete graver, må det gjøres en frivillig avtale med festeren. Tilsvarende gjelder for ansvarlig for fri grav.

Vern av gravminner og gravutstyr medfører kostnader både til jevnlig vedlikehold og sikring, samt mulige konsekvenser for økt arealbehov om vernet legger begrensinger på gjenbruk. Dette kan det være lett å glemme.

Verneplaner bør følges opp med skjøtselsplaner. Strukturer som alléer, murer o.l., krever skjøtsel. Legg også inn jevnlig tilsyn og årlig vask av gravminner i vedlikeholdsplanen. Mildt oppvaskmiddel og oppvaskbørste kan vanligvis benyttes. Unngå høytrykkspyler og klorholdige produkter. Benytt fagkompetanse ved usikkerhet og til større tiltak.

Aktuelle ressurser

- [Verneplan for gravplass – veileder](#), Gravplassrådgiveren 2018
- Helge Klingberg: Gravminner gjennom 1000 år, 2013
- Helge Klingberg, Oddbjørn Sørmoen, Aud Wefald (red.): [Kirkegården - et levende kulturminne](#), Arfo 2005
- Riksantikvaren: [Grøntanlegg: kulturminner i vekst](#), veileder for grøntanlegg
- Bygg og bevar: [Smijern og stakitt](#) (lenkesamling)
- Gravplassen: [En vandring på Hol gamle kyrkjegård](#), 2020, Tove Frøvoll Thoresen
- Statsforvalterens veiledninger: [Endring av gravplass](#) og [Kultur og miljø](#)

Statsforvaltaren i Vestfold og Telemark

Mai 2025